

Zhrnutie

Zhrnutie

Z viac ako 100 ukazovateľov uvedených v tejto správe bolo 12 označených za hlavné ukazovatele. Majú poskytnúť celkový obraz toho, či EÚ dosiahla pokrok smerom k trvalo udržateľnému rozvoju, pokiaľ ide o ciele stanovené v stratégii EÚ pre trvalo udržateľný rozvoj (STUR EÚ). Z hodnotenia pokroku od roku 2000 na základe týchto hlavných ukazovateľov vyplýva dosť nejednoznačný obraz, ako vidieť v nasledujúcej tabuľke.

Tabuľka 0.1: Hodnotenie zmien v hlavných ukazovateľoch týkajúcich sa trvalo udržateľného rozvoja (EÚ-27, z roku 2000) ⁽¹⁾

Téma ukazovateľov týkajúcich sa trvalo udržateľného rozvoja	Hlavný ukazovateľ	Hodnotenie zmien v EÚ-27
Sociálno-ekonomický rozvoj	Reálny HDP na obyvateľa	
Udržateľná spotreba a výroba	Produktivita zdrojov	
Sociálne začlenenie	Ľudia, ktorým hrozí chudoba alebo sociálne vylúčenie (*)	
Demografické zmeny	Miera zamestnanosti starších pracovníkov ⁽²⁾	
Verejné zdravie	Stredná dĺžka života pri narodení (**)	
Zmena klímy a energetika	Emisie skleníkových plynov	
	Podiel energie z obnoviteľných zdrojov na hrubej konečnej energetickej spotrebe (**)	
	Spotreba primárnych zdrojov energie	
Udržateľná doprava	Spotreba energie v doprave ako podiel na HDP	
Prírodné zdroje	Index bežných druhov vtákov	
	Výlov rýb z populácií mimo bezpečných biologických úrovní	
Globálne partnerstvo	Oficiálna rozvojová pomoc (**)	
Dobrá správa	[Žiadny hlavný ukazovateľ]	:

(*) Od roku 2008 (**) Od roku 2004

Na nasledujúcich stránkach sa uvádza podrobnejšie hodnotenie hlavných trendov zaznamenaných od roku 2000, ktoré dopĺňa analýzu hlavných ukazovateľov týkajúcich sa trvalo udržateľného rozvoja.

(¹) Vysvetlenie metódy hodnotenia a význam klimatických symbolov sú uvedené v úvode.

(²) V dôsledku zmeny metodiky nie je hodnotenie ukazovateľa porovnateľné s predchádzajúcimi verziami monitorovacej správy. Podrobnosti nájdete v tejto správe v kapitole „Demografické zmeny“.

Smeruje EÚ k trvalo udržateľnému rozvoju?

Základné trendy v sociálno-ekonomickom rozvoji

Reálny HDP na obyvateľa — znak mierneho oživenia?

- V rokoch 2000 až 2012 sa **reálny HDP na obyvateľa** v EÚ zvyšoval v priemere o 0,9 % ročne. V období od roku 1995 do roku 2007, čiže ešte pred hospodárskou krízou, sa HDP na obyvateľa v EÚ neustále zvyšoval priemerne o 2,4 % ročne.
- V roku 2008 zachvátila finančná a hospodárska kríza reálnu ekonomiku, pričom HDP na obyvateľa sa v roku 2009 (oproti roku 2008) znížil o 4,8 %. V rokoch 2010 a 2011 rýchle zavedenie fiškálnych stimulov a iných politických opatrení na vnútroštátnej úrovni aj na úrovni EÚ zmiernilo najhoršie účinky krízy a stabilizovalo HDP na obyvateľa.
- V roku 2012 sa reálny HDP na obyvateľa v súvislosti so slabým oživením oproti roku 2011 opäť znížil o 0,6%.

Recesia naďalej zaťažuje investičné prostredie v EÚ

- Od roku 2003 do roku 2007 sa pod vplyvom hospodárskeho cyklu mierne zvýšili **investície** (ako podiel na HDP). Klesajúca dôvera domácností a podnikov počas otrasov na finančnom trhu a hospodárskej krízy viedla k rýchlemu znižovaniu investícií. Prudký pokles investícií od roku 2009 do roku 2011 na najnižšiu hodnotu za desaťročie – približne 19 % – bol spôsobený najmä znižovaním výdavkov podnikov.
- Od roku 2000 do roku 2012 podliehala **miera úspor domácností** v EÚ hospodárskemu cyklu. Aj keď domácnosti počas hospodárskeho rastu od roku 2003 do roku 2007 svoje úspory znížili, tento trend zvrátili hospodárske otrasy a zvýšená neistota na trhu po kríze. Napriek príznakom slabého hospodárskeho oživenia sa miera úspor domácností začala po roku 2009 opäť znižovať.

Stalo sa hospodárstvo EÚ konkurencieschopnejším a inovačnejším?

- Neustále zvyšovanie **produktivity práce** sa od roku 2000 do roku 2007 zastavilo spomalením hospodárskej činnosti v rokoch 2008 a 2009. Hoci produktivita sa v roku 2010 zvýšila a v nasledujúcich rokoch ďalej rástla, dlhodobé zlepšovanie bude závisieť od budúcich zmien na trhu práce. Môže ísť o zmenu tokov pracovníkov medzi štátmi, sektormi a regiónmi alebo reakciu miezd na rôzne podmienky na trhu práce.
- V období rokov 2000 až 2007 zostali celkové **výdavky na výskum a vývoj** vyjadrené ako podiel na HDP relatívne stabilné na úrovni 1,85 %. Tento ukazovateľ odolal krátkodobým účinkom hospodárskej krízy. V rokoch 2008 a 2009 sa dokonca mierne zvýšil a potom sa v priebehu nasledujúcich dvoch rokov stabilizoval na úrovni 2 %. Spôsobila to najmä snaha vlády podporiť hospodársky rast zvýšením výdavkov na výskum a vývoj.
- Energetická náročnosť v EÚ sa od roku 2003 do roku 2009 neustále znižovala, potom v roku 2010 nasledoval nárast a v roku 2011 zrýchlený pokles. K tomuto pozitívnemu vývoju došlo v kontexte absolútneho oddelenia hrubej domácej spotreby energie od hospodárskeho rastu.

Tlmené oživenie trhu práce

- Zamestnanosť v EÚ sa zvýšila zo 66,6 % v roku 2000 na 70,3 % v roku 2008. Rast sa skončil v roku 2009, keď hospodárska recesia viedla k predĺženiu stagnácie na trhu práce a zamestnanosť zostala do roku 2012 na úrovni približne 68,5 %. To spôsobilo, že EÚ nesmeruje k splneniu cieľa stratégie Európa 2020, ktorým je 75 %.
- Od roku 2000 do roku 2007 sa **regionálne rozdiely v zamestnanosti** v EÚ znížili o 2,1 percentuálneho bodu. Tento pokrok však hospodárska kríza eliminovala, čím sa regionálne rozdiely v zamestnanosti postupne opäť dostali na úroveň z roku 2000 (13,3 % v roku 2012). Pozitívne treba hodnotiť, že rodové rozdiely v regionálnej zamestnanosti sa znížili na 5,6 percentuálneho bodu, teda na najnižšiu úroveň za desať rokov.

- Vo všeobecnosti sa celková miera nezamestnanosti v EÚ v období od roku 2001 do roku 2004 zvýšila. Počas štyroch nasledujúcich rokov (2005 až 2008) sa miera nezamestnanosti neustále znižovala a v roku 2008 dosiahla najnižšiu úroveň – 7,1 %. Po tomto zlepšení nasledovalo prudké zvýšenie a v roku 2012 dosiahla miera nezamestnanosti EÚ rekordnú úroveň 10,5 %.

Kľúčové trendy v oblasti trvalo udržateľnej spotreby a výroby

Absolútne oddelenie využívania materiálov od hospodárskeho rastu?

- EÚ dokázala v roku 2011 vytvoriť ekonomickú hodnotu 1,60 EUR na každý kilogram spotrebovaného materiálu. Išlo o výrazné zlepšenie **produktivity zdrojov** od roku 2000, keď sa z rovnakého množstva zdrojov vytvorilo iba 1,34 EUR na kg.
- Dôvodom tohto zvýšenia efektívnosti bolo, že HDP sa najmä pred vypuknutím hospodárskej krízy zvyšovalo rýchlejšie ako **domáca spotreba materiálu** (DMC). Využívanie zdrojov v EÚ sa od roku 2007 prudko znížilo, čím sa domáca spotreba materiálu dostala na úroveň ešte nižšiu ako pred desiatimi rokmi. Hospodárske oživenie však svedčí o zvrátení trendu v roku 2011.
- Tieto protichodné trendy — zvyšovanie HDP a znižovanie DMC — svedčia o absolútnom oddelení hospodárskeho rastu od využívania zdrojov v EÚ v rokoch 2000 až 2011. Nie je však jasné, či ide o skutočný obrat v spôsobe využívania zdrojov alebo iba o vplyv hospodárskej krízy na odvetvia náročné na zdroje, ako je napr. stavebníctvo.

Zlepšenie v oblasti nakladania s odpadom a emisii znečisťujúcich látok

- **Postupy nakladania s odpadom** sa v EÚ od roku 2000 výrazne zlepšili. Skládkovanie, najmenej ekologický spôsob likvidácie odpadu, sa postupne nahradil spaľovaním a do ešte väčšej miery recykláciou a kompostovaním. V roku 2011 bolo zrecyklovaného alebo kompostovaného približne 40 % komunálneho odpadu.
- V oblasti nakladania s odpadom sú v celej EÚ veľké rozdiely. Zatiaľ čo v roku 2011 bolo skládkovanie hlavným spôsobom likvidácie odpadu v Bulharsku, Chorvátsku a Rumunsku (viac ako 90 %), jeho podiel predstavoval v Nemecku, Holandsku a vo Švédsku menej než 1 %.
- K podobnému zlepšeniu došlo aj v prípade **emisii** oxidujúcich látok a prekursorov ozónu vypúšťaných do ovzdušia. Neprerušované znižovanie od roku 1990 umožnilo EÚ-27 splniť jej ciele v oblasti zníženia emisii týkajúce sa oxidov síry (SO_x) a nemetánových prchavých organických zlúčenín (NMVOC) do roku 2011. Dvanásť členských štátov však hlásilo emisie nad svojím národným emisným stropom v prípade aspoň jednej zo štyroch znečisťujúcich látok.

Žiadny jednoznačný trend smerom k udržateľnejším štruktúram spotreby

- **Spotreba elektrickej energie v domácnostiach** sa od roku 1990 takmer neprerušovane zvyšovala. Tento trend je spôsobený najmä nárastom počtu domácností a zmenami ich spotrebiteľských vzorcov, ktoré prevážili zlepšenú účinnosť elektronických zariadení. Tento jav je známy ako „odrazový efekt“. Na rozdiel od iných ukazovateľov spotreby uvedených v tejto správe sa spotreba elektrickej energie v domácnostiach, v prípade ktorej došlo v roku 2011 po prvýkrát od roku 1990 k prudkému poklesu, ukázala ako dosť odolná voči hospodárskej kríze.
- Od roku 1990 sa v EÚ zvyšovala aj **konečná spotreba energie**. V roku 2005 však došlo k obratu, využívanie energie sa stabilizovalo a v nasledujúcich rokoch sa potom znižovalo. Hospodárska recesia v EÚ v rokoch 2009 a 2011 viedla k ďalšiemu poklesu konečnej spotreby energie, ktorá napokon v roku 2011 dosiahla úroveň spred roku 2000.
- Keďže spotreba elektrickej energie v domácnostiach a konečná spotreba energie sa vyvíjali rozdielne, a to najmä od roku 2005, nie je možné dospieť k záveru, či sa spotrebiteľské vzorce v EÚ stali udržateľnejšie.

Modely výroby šetrnejšie k životnému prostrediu

- Modely výroby sa v EÚ naopak za posledné roky zlepšili. Od roku 2003 sa zvýšil počet organizácií, ktoré zaviedli certifikovaný systém environmentálneho riadenia podľa **EMAS (schéma pre environmentálne manažérstvo a audit)**. V roku 2013 bola účasť v schéme EMAS — vyjadrená počtom organizácií zapísaných do registra EMAS na milión obyvateľov — mimoriadne vysoká na Cypre, v Rakúsku, Španielsku, Taliansku, Nemecku a Dánsku.

- Od roku 2005 sa v EÚ stali čoraz udržateľnejšie aj poľnohospodárske postupy, ako to vyplýva z nárastu podielu **ekologického poľnohospodárstva**. Tento dynamický vývoj sa odráža aj vo zvýšenom predaji ekologických výrobkov na trhu EÚ s potravinami.

Základné trendy v sociálnom začlenení

Počet osôb, ktorým hrozí chudoba alebo sociálne vylúčenie, sa od roku 2008 zvýšil

- Od roku 2008 do roku 2012 sa počet **osôb, ktorým hrozí chudoba alebo sociálne vylúčenie**, zvýšil o 8,7 milióna, zo 115,7 na 124,4 milióna. Tento počet sa od roku 2005 do roku 2009 znižoval. S nástupom hospodárskej krízy sa však opäť začal zvyšovať.
- 124,4 milióna osôb v EÚ, ktorým v roku 2012 hrozí chudoba alebo sociálne vylúčenie, zodpovedá 25 % podielu celkového počtu obyvateľov. To znamená, že najmenej jednou formou chudoby, na ktorú sa vzťahuje hlavný ukazovateľ témy, a to finančná chudoba, ťažká materiálna deprivácia a nedostatočný prístup k zamestnanosti, trpel každý štvrtý obyvateľ EÚ. Súčasné úrovne chudoby a sociálneho vylúčenia ohrozujú cieľ stratégie Európa 2020 týkajúci sa zmiernenia chudoby, a to do roku 2020 znížiť počet osôb, ktorým hrozí chudoba alebo sociálne vylúčenie, o minimálne 20 miliónov.

Finančná chudoba sa prehĺbuje a životné podmienky sa zhoršujú

- Počet osôb, ktorým hrozí **chudoba po sociálnych transferoch**, sa zvýšil z 80,7 milióna v roku 2008 na 85,3 milióna v roku 2012. Na rozdiel od hlavného ukazovateľa sa toto číslo od roku 2005, dokonca ešte pred hospodárskou krízou, takmer nepretržite zvyšovalo, pričom po roku 2009 došlo k rýchlejšiemu nárastu. Finančná chudoba je najrozšírenejšou formou chudoby v EÚ, ktorá sa v roku 2012 týkala 17,1 % celkového počtu obyvateľov EÚ.
- Počet osôb, ktoré trpia **vážnou materiálnou depriváciou**, sa od roku 2008 do roku 2012 výrazne zvýšil, a to zo 41,4 milióna na 51,0 milióna. Nešlo však o nepretržitý trend, keďže v roku 2009 došlo k významnému obratu. Zatiaľ čo počet osôb, ktoré trpia vážnou materiálnou depriváciou, sa od roku 2005 do roku 2009 výrazne znížil o takmer 12 miliónov, odvtedy sa opäť zvýšil o 11,2 milióna, takže materiálna deprivácia sa v roku 2012 týkala 10,3 % obyvateľov EÚ.
- Od roku 2005 do roku 2012 sa **nerovnosť príjmov** takmer nezmenila. V roku 2012 zarábalo 20 % najbohatších obyvateľov v EÚ viac ako 38 % národného ekvivalentného príjmu, a teda približne päťkrát viac ako najchudobnejších 20 %, ktorých podiel predstavoval o niečo menej ako 8 %.

Žiadny jednoznačný trend smerom k udržateľnejšiemu trhu práce

- Počet osôb žijúcich v domácnostiach s **veľmi nízkou pracovnou intenzitou** sa od roku 2008 do roku 2012 zvýšil z 34,3 milióna na 36,9 milióna. V súlade s ostatnými ukazovateľmi súvisiacimi s chudobou sa tento počet od roku 2006 do roku 2009 znižoval, ale potom sa opäť zvýšil súčasne s narastajúcou mierou nezamestnanosti a potom sa od roku 2011 do roku 2012 znížil o 4,1 %. Ekonomická neaktívnosť podstatne zvyšuje riziko chudoby. V roku 2012 žilo 9,8 % obyvateľov EÚ vo veku od 0 do 59 rokov v domácnostiach s veľmi nízkou pracovnou intenzitou.
- **Miera dlhodobej nezamestnanosti** v EÚ mala od roku 2004 do roku 2008 klesajúci trend. Od roku 2008 sa však opäť zvýšila, pričom v roku 2012 dosiahla historické maximum 4,6 %.
- Od roku 2006 do roku 2011 sa výrazne znížil **rozdiel v odmeňovaní žien a mužov**. Napriek tomuto pozitívnemu vývoju bola hrubá hodinová mzda žien v roku 2011 stále o 16,2 % nižšia ako v prípade mužov.

Zlepšenia v oblasti vzdelávania

- **Podiel osôb, ktoré predčasne ukončili vzdelávanie a odbornú prípravu**, sa od roku 2003 neustále znižoval a v roku 2012 dosiahol 12,8 %. Ak sa udrží súčasný trend, podľa všetkého bude možné dosiahnuť cieľ, ktorým je zníženie miery predčasného ukončenia školskej dochádzky do roku 2020 na menej ako 10 %.
- Podiel obyvateľov vo veku 30 až 34 rokov s **dosiahnutým terciárnym vzdelaním** sa od roku 2000 neustále zvyšoval. Trend svedčí o tom, že cieľ stratégie Európa 2020, ktorým je zvýšiť tento podiel do roku 2020 aspoň na 40 %, sa dosiahne.
- Podiel **dospelých s nízkou úrovňou dosiahnutého vzdelania** sa od roku 2000 výrazne znížil. Tento trend sa prejavuje vo všetkých vekových skupinách.
- Účasť na **celoživotnom vzdelávaní** od roku 2003 do roku 2012 sa zvýšila, pričom k najväčšiemu nárastu došlo od roku 2003 do roku 2005, zatiaľ čo v miere účasti na celoživotnom vzdelávaní sa odvtedy nedosiahol ďalší pokrok. Najvyššiu mieru účasti majú severské krajiny, zatiaľ čo Bulharsko, Grécko a Rumunsko v zlepšovaní svojej nízkej úrovne účasti zaznamenali malý alebo žiadny pokrok.

Základné trendy v demografických zmenách

Hospodárska kríza nemala vplyv na mieru zamestnanosti starších pracovníkov

- V roku 2012 bolo zamestnaných 48,9 % **starších pracovníkov**. Miera zamestnanosti sa od roku 2000 mierne a nepretržite zvyšovala. Zvýšenie miery ekonomickej aktivity starších pracovníkov predstavuje stabilný trend, ktorý sa zdá byť odolný voči hospodárskej kríze. Cieľ na úrovni 50 % stanovený na rok 2010 v lisabonskej stratégii, predchodkyni stratégie Európa 2020, sa však ešte stále nedosiahol.
- V období rokov 2000 až 2012 sa v zamestnanosti starších pracovníkov prejavuje menší rozdiel medzi mužmi a ženami. Zatiaľ čo miera zamestnanosti žien bola nižšia ako v prípade mužov, v porovnaní s 9,3 percentuálneho bodu u mužov bolo zvýšenie o 14,4 percentuálneho bodu u žien od roku 2000 zreteľne vyššie.

Vývoj štruktúry obyvateľov prináša demografické výzvy

- V roku 2011 predstavovala v EÚ stredná **dĺžka života vo veku 65 rokov** 21,3 rokov u žien a 17,2 roka u mužov. Od roku 2002 sa nádej na dožitie v prípade oboch pohlaví neustále zvyšovala a rozdiel medzi mužmi a ženami sa znížil. Keďže miera nárastu za rok 2011 bola u žien nižšia ako 1 %, nie je jasné, či sa bude v budúcnosti ďalej zvyšovať.
- V roku 2011 predstavovala **miera plodnosti** v EÚ 1,57 dieťaťa na ženu. Ide o 8 % nárast od roku 2002. Napriek tomu sa priemerný počet narodených detí po období stabilizácie na úrovni 1,6 dieťaťa v roku 2011 mierne znížil.
- Okrem nedávneho zníženia miery plodnosti sa v EÚ v roku 2011 znížilo aj **migračné saldo**. Tieto dva klesajúce trendy by mohli viesť k zrýchleniu demografických zmien a tým k ďalšiemu zvyšovaniu podielu starších ľudí v európskych krajinách.
- **Pomer starších ľudí k obyvateľstvu v produktívnom veku** sa v EÚ neustále zvyšuje a v roku 2012 dosiahol úroveň 25,8 %. Podľa najnovších prognóz sa v budúcnosti do roku 2050 očakáva neustály nárast, potom by malo dôjsť k stabilizácii na úrovni približne 55 %.

Žiadne podstatné zlepšenia príjmov dôchodcov

- V roku 2012 predstavovala priemerná **úroveň príjmov dôchodcov** v EÚ 56 % z príjmov pracujúcich obyvateľov vo veku 50 až 59 rokov. Potom, ako záporná hodnota zostala viac - menej stabilná na úrovni približne 50 %, bol od roku 2010 zaznamenaný mierne stúpajúci trend.
- V jednotlivých členských štátoch EÚ sa pomer výšky príjmov z dôchodkov starších ľudí k úrovni príjmov z odmien osôb vo veku od 50 do 59 rokov pohyboval od 39 % na Cypre do 79 % v Luxembursku. Od roku 2005 do roku 2012 sa rozdiely medzi členskými štátmi

mierne prehýbili.

Doteraz žiadne oživenie verejných financií v EÚ

- **Verejný dlh** v EÚ sa od začiatku hospodárskej krízy v roku 2007 výrazne zvýšil. Potom, ako v roku 2007 klesol pod maastrichtskú referenčnú úroveň 60 % (na 59 %), v nasledujúcich rokoch sa výrazne zvýšil a v roku 2012 dosiahol úroveň 85,3 % HDP. V celej EÚ boli v úrovni verejného dlhu veľké rozdiely, od 10,1 % HDP v Estónsku do 156,9 % v Grécku.
- Jedným z faktorov verejných výdavkov sú náklady na platby dôchodkov zo strany štátu. Mnoho členských štátov reformuje dôchodkové systémy, aby zvýšili **dĺžku pracovného života** obyvateľov. Od roku 2000 do roku 2011 sa priemerná dĺžka pracovného života v EÚ zvýšila o 1,8 roka. V roku 2011 odpracovali muži počas svojho života v priemere 37,4 roka a ženy 31,9 roka.

Základné trendy v oblasti verejného zdravia

Zlepšenie strednej dĺžky života nevedie k predĺženiu života prežitého v zdraví

- Od roku 2004 do roku 2011 sa **stredná dĺžka života pri narodení** u žien aj mužov mierne zvýšila, pričom ročné tempo rastu predstavovalo 0,4 % (muži) a 0,3 % (ženy). Počet rokov zdravého života pri narodení sa naopak v prípade žien nezvýšil a v prípade mužov sa zvýšil len mierne.
- Z vyššieho tempa rastu v prípade strednej dĺžky života a nižšieho tempa rastu v prípade rokov zdravého života vyplýva, že ľudia tieto roky v priemere neprežijú v zdraví, ale s určitým druhom postihnutia alebo choroby.

Zdravotné ukazovatele sa od začiatku hospodárskej krízy zlepšujú pomalšie, pretrvávajú nerovnosti v oblasti zdravia

- Od roku 2000 do roku 2009 sa v EÚ znížila **úmrtnosť v dôsledku chronických chorôb** zo 142 na 116 na každých 100 000 obyvateľov vo veku do 65 rokov. U mužov, ktorí majú v súčasnosti väčšiu pravdepodobnosť úmrtia na chronickú chorobu, došlo k výraznejšiemu zníženiu (2,4 %) ako u žien (1,9 %), čo svedčí o zmenšovaní rozdielov v úmrtnosti medzi pohlaviami. Napriek zlepšeniu miery úmrtnosti v dôsledku chronických chorôb zostal pomer počtu úmrtí na chronickú chorobu k celkovému počtu úmrtí nezmenený. To naznačuje, že zníženie miery úmrtnosti v dôsledku chronických chorôb by sa mohlo vysvetliť najmä všeobecne klesajúcou úmrtnosťou.
- **Úmrtnosť v dôsledku samovrážd** sa od roku 2000 do roku 2010 celkovo znížila v priemere o 1,4 %, tento trend však nebol nepretržitý. Od roku 2000 do roku 2007 bolo ročné priemerné zníženie oveľa výraznejšie (2,5 %). Počet samovrážd sa však výrazne zvýšil v roku 2008 (o 2 %) a v roku 2009 (o ďalšie 3 %), ale v roku 2010 opäť klesol. Vyššia úmrtnosť v dôsledku samovrážd od roku 2007 sa týka najmä mužov, čo by mohlo odrážať vplyv hospodárskej krízy na zamestnanosť.
- Ekonomické prekážky obmedzujú **prístup k zdravotnej starostlivosti**. Po poklese od roku 2005 do roku 2009 sa podiel obyvateľov, ktorí si podľa vlastných údajov nemohli dovoliť zdravotnú starostlivosť, začal v roku 2009 opäť zvyšovať a v roku 2011 dosiahol 2,3 %. Skutočnosť, že táto zmena trendu sa časovo zhoduje s hospodárskou krízou a s pretrvávajúcimi rozdielmi v prístupe k zdravotnej starostlivosti v závislosti od príjmov, poukazuje na to, že ekonomické prekážky obmedzili prístup k zdravotnej starostlivosti.

Žiadne alebo nedostatočné zlepšenie faktorov ovplyvňujúcich zdravie, ako je produkcia toxických chemických látok a expozícia znečistenému ovzdušiu

- **Produkcia toxických chemických látok** sa v EÚ od roku 2002 do roku 2007 mierne zvýšila, v rokoch 2008 a 2009 sa však v dôsledku hospodárskej krízy výrazne znížila. Po oživení európskeho trhu dosiahla produkcia o dva roky neskôr (v roku 2011) opäť predchádzajúcu vysokú úroveň. Dočasný pokles je preto možné vysvetliť stagnáciou hospodárstva, ktorá viedla k zníženiu priemyselnej výroby počas hospodárskej krízy.
- Od roku 2000 do roku 2011 sa **expozícia ovzdušiu znečistenému tuhými časticami** v mestách znížila o 1 mikrogram na kubický meter a tým v roku 2011 dosiahla úroveň 27

mikrogramov na kubický meter. Vzhľadom na podstatné medziročné rozdiely je však ťažké stanoviť jednoznačný trend. Cieľ stanovený na rok 2010, ktorým je znížiť emisie na 20 mikrogramov, sa nepodarilo dosiahnuť. V roku 2010 predstavovali emisie tuhých častíc 26 mikrogramov na kubický meter, čo bolo o 6 mikrogramov viac ako cieľová hodnota.

- Celková **expozícia ovzdušiu znečistenému ozónom** v mestách sa od roku 2000 do roku 2011 zvyšovala ročne v priemere o 1,7%. V dôsledku vplyvu počasia na koncentráciu ozónu a veľkých rozdielov medzi krajinami však vývoj nebol stabilný.

Základné trendy v oblasti zmeny klímy a energetiky

Zníženie emisií skleníkových plynov v EÚ, ale globálny nárast teploty

- **Emisie skleníkových plynov** v EÚ sa od roku 1990 výrazne znížili. K najväčšiemu zníženiu došlo na začiatku 90. rokov minulého storočia a v období od roku 2007 do roku 2011. Cieľ stratégie Európa 2020, ktorým je do roku 2020 znížiť emisie skleníkových plynov oproti stavu z roku 1990 o 20 %, je jednoznačne dosiahnuteľný.
- Najväčší pokles sa dosiahol v oblasti priemyselnej výroby, stavebníctva a energetiky. Emisie znížilo aj odvetvie odpadov a odvetvie poľnohospodárstva, ktoré však tvoria menší podiel na celkových emisiách. Jediným odvetvím so zvyšujúcimi sa emisiami je odvetvie dopravy. Emisie z medzinárodnej leteckej a námornej dopravy sa zvýšili mimoriadne rýchlo. Nad úrovňami z roku 1990 zostávajú aj emisie spôsobené vnútrozemskou dopravou, od roku 2007 však majú klesajúci trend.
- Zníženie emisií skleníkových plynov v EÚ však prevažujú rýchlo sa zvyšujúce globálne emisie. Zvyšuje sa koncentrácia skleníkových plynov v atmosfére. Aj keď existuje časový posun medzi emisiami a zvýšením teploty, záznamy stredných hodnôt globálnej teploty ukazujú už teraz jednoznačný trend smerom nahor. Otepľovanie sa v posledných štyroch desaťročiach neustále zrýchľuje.

Žiadny jasný trend smerom k nižšiemu dopytu po energii

- Potom, ako sa **spotreba primárnych zdrojov energie** v EÚ od roku 1990 do roku 2006 viac-menej nepretržite zvyšovala, klesla v roku 2011 na úroveň z roku 1990, aj keď tento pokles nebol stály. To, či bude možný ďalší pokles, sa ukáže, keď ekonomika EÚ opäť dosiahne vyšší hospodársky rast.
- EÚ **doviezla** v roku 2011 **viac ako polovicu svojej energie**. Od začiatku 90. rokov minulého storočia sa podiel celkovej potreby energie pokrývaný dovozom z krajín, ktoré nie sú členmi EÚ, takmer každý rok zvyšoval. Od roku 2006 zostal na úrovni o niečo vyššej ako 50 %.

Rýchle rozširovanie energie z obnoviteľných zdrojov, najmä v sektore elektrickej energie

- Energia vyrábaná z biomasy a zo zemského tepla, ako aj veterná a slnečná energia pomáhajú uspokojiť čoraz väčšiu časť konečnej spotreby energie v EÚ. Všetky členské štáty zvýšili v období od roku 2005 do roku 2011 svoj **podiel energie z obnoviteľných zdrojov**. Zďaleka najväčší podiel síce predstavuje biomasa, najrýchlejší nárast však zaznamenala veterná a slnečná energia.
- Obnoviteľné zdroje prenikli najviac do odvetvia elektrickej energie, kde v roku 2011 pokryli pätinu hrubej výroby energie.
- V roku 2011 sa naopak oproti predchádzajúcemu roku znížil podiel energie z obnoviteľných zdrojov v **doprave**, čo je však spôsobené štatistickým očistením o biopalivá, ktoré neboli certifikované ako udržateľné. Z údajov za rok 2010 však vyplýva, že EÚ sa nepodarilo splniť predbežný cieľ, ktorým je intenzívnejšie využívanie energie z obnoviteľných zdrojov v doprave.

Základné trendy v oblasti udržateľnej dopravy

Žiadne absolútne oddelenie spotreby energie v doprave od hospodárskeho rastu

- **Spotreba energie v doprave na jednotku HDP** sa od roku 2000 znížila o 8,3 %. Tento trend sa od začiatku hospodárskej krízy mierne zosilnil, keďže environmentálna zložka tohto ukazovateľa — spotreba energie v doprave — sa po roku 2007 počas štyroch po sebe nasledujúcich rokov znižovala. Spotreba energie v doprave sa celkovo od roku 2000 do roku 2011 zvýšila o 6,7%, zatiaľ čo hospodársky rast bol rýchlejší — o 16,5 %.
- Tieto paralelné trendy — rast spotreby energie aj rast (dokonca vyšší) HDP — svedčia o

relatívnom oddelení spotreby energie v doprave od hospodárskeho rastu v EÚ v období rokov 2000 až 2011. Absolútne oddelenie (t. j. zníženie spotreby energie v doprave súčasne s rastom hospodárstva) bolo možné sledovať na medziročnom základe v roku 2010 aj v roku 2011. Nie je však isté, či ide o stály trend alebo iba o dôsledok hospodárskej krízy.

Žiadna podstatná zmena druhov dopravy a mobility

- Vo výkonnosti rôznych druhov dopravy nie sú veľké rozdiely. **Rozdelenie osobnej dopravy na jednotlivé druhy dopravy** vyzeralo v roku 2011 veľmi podobne ako v roku 2000. V prípade **nákladnej dopravy** došlo od roku 2009 k miernym zmenám, keďže železnice získali späť svoj podiel, o ktorý prišli v prospech cestnej dopravy. Preto sa aj podiel nákladnej dopravy na všetkých druhoch dopravy blíži k úrovni z roku 2000. K týmto malým zmenám však mohlo dôjsť aj z metodických dôvodov.
- Hoci v rozdelení osobnej dopravy na jednotlivé druhy dopravy nedošlo na úrovni EÚ k žiadnym veľkým zmenám, v podieloch jednotlivých druhov dopravy sú medzi členskými štátmi veľké rozdiely. Kým v roku 2011 v osobnej aj nákladnej doprave dominovala cestná doprava, v niektorých štátoch (napr. baltských) predstavovali železnice významný podiel – viac ako 30 %.
- Nebol zaznamenaný žiadny účinok oddelenia objemu nákladnej dopravy ako podielu na HDP. Kríza mala výrazný vplyv na HDP aj na objem dopravy, pričom dôsledky pre objem boli väčšie. Údaje od roku 2009 poukazujú na pomalé oživenie. Zatiaľ nie je možné konštatovať, či ide o oddelenie.

Negatívny vplyv dopravy sa ešte musí znížiť

- Od roku 2000 stále nedošlo k zníženiu **emisí skleníkových plynov z dopravy**. Hoci emisie sa od roku 2007 znižujú v dôsledku hospodárskeho poklesu, predchádzajúce zvýšenie emisí sa tým nevykompenzovalo.
- Od roku 2000 sa naďalej znižoval počet **úmrtí na cestách**. Cieľ, ktorým bolo v roku 2010 znížiť počet obetí cestných dopravných nehôd na 27 000, sa dosiahol. Preto je potrebné vyvinúť ďalšie úsilie, aby sa dosiahol aj cieľ na rok 2020 – úmrtnosť menej ako 15 000.

Základné trendy v oblasti prírodných zdrojov

Stráca EÚ svoj prírodný kapitál?

- Od roku 2000 do roku 2011 zostal **index bežných druhov vtákov** relatívne stabilný; v populáciách poľných a lesných vtákov sa však prejavujú polarizovanejšie trendy. Zatiaľ čo v prípade lesných vtákov došlo počas tohto obdobia k nárastu o 9,7 percentuálneho bodu, v prípade poľných vtákov ukazuje index pokles počtu o 5,6 percentuálneho bodu.
- Zmeny poľnohospodárskych metód, intenzifikácia a špecializácia sú vo veľkej miere zodpovedné za úbytok poľných vtákov v severnej a západnej Európe. Hlavnými faktormi sú poskytovanie škodlivých subvencií, nedostatočné stimuly na udržiavanie poľnohospodárskej pôdy s veľkou prírodnou hodnotou (poľnohospodárske plochy, ktoré podporujú rozmanitosť druhov a biotopov a/alebo chránené druhy) a čoraz väčšie využívanie biomasy na výrobu energie z obnoviteľných zdrojov.
- Celkový **výlov rýb z populácií mimo úrovni biologickej bezpečnosti** sa od roku 2000 do roku 2010 znížil o 23,1 percentuálneho bodu. Od roku 2002 do roku 2010 sa však ročné hodnoty pohybovali v priemere okolo 16,3 %, čo je oveľa viac ako úroveň biologickej bezpečnosti. Celkové populácie rýb v severovýchodnom Atlantiku sú teda naďalej ohrozené nadmerným rybolovom.

Zmenšovanie rybárskej flotily: priaznivé pre životné prostredie a hospodárstvo v pobrežných oblastiach

- Veľkosť **rybárskej flotily EÚ** (vyjadrená vo výkone motora) sa od roku 2007 do roku 2012 znižovala v priemere o 2,4 % ročne. Na uskutočnenie seriózneho prispôsobenia kapacity flotily, ktoré by viedlo k udržateľnejšiemu riadeniu populácií rýb a lepším ekonomickým podmienkam pre aktívnych rybárov, je však potrebné ďalšie úsilie a politické reformy.

Odber vody takmer na udržateľnej úrovni

- Celkový **odber vody sa za posledné desaťročie** vo väčšine európskych regiónov znížil s výnimkou juhozápadnej Európy, kde zostal na konštantnej úrovni. Krajiny, ako napr. Litva, Rumunsko a Belgicko dosiahli v riadení udržateľnejšieho hospodárenia s vodou výrazný pokrok.

Urbanizácia a doprava zaberajú čoraz viac pôdy v EÚ

- V roku 2012 bolo 4,6 % plochy EÚ pokrytej umelo vytvorenými zónami. Za neustále znižovanie poloprírodnej a ornej pôdy v EÚ je zodpovedný najmä zvyšujúci sa dopyt po bývaní a ekonomická činnosť v mestských oblastiach, ako aj rastúci rozvoj sieťových oblastí v pobrežných zónach.

Základné trendy v oblasti globálneho partnerstva

Oficiálna rozvojová pomoc sa znižuje, EÚ nedosahuje svoje ciele

- Od roku 2004 do roku 2012 sa celková **oficiálna rozvojová pomoc** EÚ (ODA) vyjadrená ako podiel na hrubom národnom dôchodku (HND) zvýšila o 0,05 percentuálneho bodu a v roku 2012 dosiahla 0,39 % ⁽³⁾.
- V období od roku 2010 do roku 2012 sa však celková oficiálna rozvojová pomoc EÚ znížila z dôvodu rozpočtových obmedzení v dôsledku hospodárskej a finančnej krízy. Podobný trend možno pozorovať aj v prípade iných dôležitých darcov.
- EÚ už nedosiahla svoj spoločný predbežný cieľ, ktorým bolo venovať v roku 2010 na ODA 0,56 % svojho HND. Ak bude nárast pokračovať rovnakým tempom ako v období od roku 2004 do roku 2012, EÚ nedosiahne svoj dávny spoločný cieľ na rok 2015, ktorým je venovať na oficiálnu rozvojovú pomoc 0,7 % svojho HND.

Zvýšenie podielu financovania rozvoja rozvojových krajín zo strany EÚ

- Od roku 2000 do roku 2011 sa **financovanie pre rozvojové krajiny** zo strany členských štátov EÚ-15, ktoré zahŕňa verejné aj súkromné toky, zvyšovalo v priemere o 4,6 % ročne. Napriek tomuto celkovo pozitívnemu vývoju je možné pozorovať výkyvy, z ktorých môže pre rozvojové krajiny odkázané na externú finančnú pomoc vyplývať neistota.
- Od roku 2000 sa zvýšil **podiel oficiálnej rozvojovej pomoci pre najmenej rozvinuté krajiny a iné krajiny s nízkymi príjmami** a v roku 2011 predstavoval 52,5 % oficiálnej rozvojovej pomoci zo strany EÚ-15.
- Dôležitým doplnením rozvojového úsilia sú **priame zahraničné investície (PZI)**. Od roku 2000 do roku 2011 sa však PZI smerujúce z EÚ-15 do najmenej rozvinutých krajín a iných krajín s nízkymi príjmami znížili v priemere o 3,4 % ročne z 3,2 % celkových PZI v roku 2000 na 2,2 % v roku 2011.

Zvýšenie dovozu z rozvojových krajín do EÚ

- V prípade **dovozu z rozvojových krajín** do EÚ bolo od roku 2000 do roku 2012 zaznamenané priemerné ročné tempo rastu 7,8 %; podiel dovozu z rozvojových krajín na celkovom dovoze do EÚ sa zvýšil z 35,2 % v roku 2001 na 47,2 % v roku 2012.
- Najdôležitejším faktorom ovplyvňujúcim tento trend bol dovoz z Číny. Jej podiel na celkovom dovoze EÚ z rozvojových krajín sa zvýšil z 24 % v roku 2000 na 35 % v roku 2012. V absolútnom vyjadrení predstavoval objem dovozu z Číny v roku 2012 viac ako trojnásobok objemu z roku 2000.
- Zvýšil sa aj **dovoz z najmenej rozvinutých krajín**, ale priemerné tempo rastu dosiahlo približne len tretinu tempa rastu dovozu do EÚ zo všetkých rozvojových krajín. V roku 2012 predstavoval dovoz z najmenej rozvinutých krajín stále menej ako 2 % celkového dovozu do EÚ.

Znižovanie rozdielu v emisiách CO₂ z dôvodu nárastov v rozvojových krajinách

- Hoci rozdiel **v emisiách CO₂ na obyvateľa** medzi EÚ a rozvojovými krajinami sa v období rokov 2000 až 2011 zmenšil, emisie v EÚ stále zostávajú na úrovni 7,4 tony na obyvateľa, čo je 2,6-krát viac ako priemer v rozvojových krajinách – 2,9 tony na obyvateľa.
- Rozdiel sa zmenšil najmä z dôvodu zvýšenia emisií z rozvojových krajín, ako aj finančnej krízy, ktorá viedla k zníženiu emisií CO₂ na obyvateľa v EÚ.

Zhrnutie

(^o) Predbežné údaje za rok 2012.

Základné trendy v oblasti dobrej správy

Pozitívne trendy v oblasti súdržnosti a účinnosti politiky, ale menšia dôvera verejnosti

- **Trom hlavným inštitúciám EÚ dôveruje** menej ako polovica občanov EÚ. V roku 2012 bol z nich naj dôveryhodnejší Európsky parlament (podľa 44 % občanov), za ním nasleduje Európska Komisia (40 %) a Rada EÚ (36 %). Dôvera občanov v politické inštitúcie na všetkých politických úrovniach je vo všeobecnosti nízka, najmä pokiaľ ide o politické strany a inštitúcie na vnútroštátnej úrovni (napríklad len 15 % z nich dôveruje politickým stranám a 27 % svojej vláde).
- Od roku 2007 do roku 2012 sa počet nových **prípadov porušenia právnych predpisov v oblasti jednotného trhu** znížil o 38 %. K najväčšiemu poklesu došlo od roku 2010. Dve najväčšie skupiny prípadov porušenia právnych predpisov v oblasti jednotného trhu v členení podľa oblastí politiky predstavujú dane a environmentálne záležitosti; v novembri 2012 sa ich týkalo 44 % všetkých prebiehajúcich prípadov porušenia právnych predpisov.
- Po výraznom poklese od roku 2000 **dosiahol deficit v transpozícii predpisov o vnútornom trhu EÚ** v novembri 2012 nové minimum 0,6 %. Podľa hodnotenia výsledkov vnútorného trhu išlo o „doteraz najlepší výsledok“, deficit v transpozícii bol 0,4 percentuálneho bodu pod cieľom 1 % stanoveným pre transpozíciu pravidiel jednotného trhu.

Zvyšujúca sa online interakcia občanov s vládami, ale menšia účasť na voľbách

- **Online interakcia občanov s verejnými orgánmi** v EÚ sa od roku 2008 do roku 2012 zvýšila o 8 percentuálnych bodov. Po miernom poklese v roku 2011 sa interakcia s verejnými orgánmi prostredníctvom internetu opäť zvýšila a v roku 2012 dosiahla 44 %. Tento trend čiastočne odráža celkové zvýšenie používania internetu v celej EÚ.
- V EÚ bolo v **účasti voličov** na voľbách do národných parlamentov od roku 2000 do roku 2012 zaznamenané zníženie o 1,5 percentuálneho bodu. Klesajúci trend možno pozorovať aj v účasti na voľbách do Európskeho parlamentu.

Žiadny presun od zdaňovania práce k daniam z energetiky a environmentálnym daniam

- **Pomer daní z práce k environmentálnym daniam** sa v EÚ od roku 2000 do roku 2011 zvýšil o 10,1 %. Počas tohto obdobia sa podiel environmentálnych daní na celkových príjmoch z daní a sociálnych príspevkov v porovnaní s daňami z práce znížil. Tento trend ide opačným smerom ako cieľ stratégie EÚ pre trvalo udržateľný rozvoj a cieľ stratégie Európa 2020, ktoré si vyžadujú presun od zdaňovania práce k daniam z energetiky a environmentálnym daniam („ekologizáciu“ daňového systému).
- V EÚ sa znížila aj **sadzba implicitnej dane za energiu**. Išlo však o menej výrazný pokles – od roku 2000 do roku 2011 predstavoval len 1,6 %. Zníženie sadzby implicitnej dane za energiu poukazuje na pokles skutočného daňového zaťaženia v oblasti energetiky v pomere k potenciálnemu daňovému základu.

Vplyv hospodárskej a finančnej krízy na základné trendy

Ukazovatele uvedené v tejto správe poskytujú dosť nejednoznačný obraz. Okrem toho je v dôsledku narušení spôsobených hospodárskou krízou ťažké vyvodiť komplexné závery o tom, či EÚ napreduje smerom k trvalo udržateľnému rozvoju.

V dôsledku celosvetovej hospodárskej a finančnej krízy, ktorá sa začala koncom roka 2007, došlo v EÚ v priebehu roka 2008 k recesii. Na konci roku 2013, v čase dokončovania tejto správy, dosahuje hospodárstvo EÚ ešte stále iba slabý rast. Vplyv krízy bol hlboký a zďaleka sa netýka len hospodárstva, ale aj mnohých sociálnych a environmentálnych trendov, ktoré sa analyzujú v tejto publikácii. Tento oddiel poskytuje stručný prehľad oblastí, v ktorých sa prejavila kríza, za obdobie od roku 2007 do roku 2011/2012 (tam, kde je to možné). Aj keď sa to ešte v tomto momente nedá povedať, niektoré dôsledky, ako napr. nižšie investície, by mohli byť dlhodobé a

Zhrnutie

pretrvávajúce a vyjdú najavo až v neskorších správach.

Problémy s likviditou v bankovom sektore, ktoré sa začali v roku 2007, viedli k obmedzeniu úverov a poklesu cien aktív, čo sa odrazilo na nižšom dopyte spotrebiteľov a zvýšení „úspor domácností“, znížení „investícií“ zo strany podnikov a domácností, poklese medzinárodného obchodu (čo vidieť pod ukazovateľom „dovoz

z rozvojových krajín“) a na poklese „reálneho HDP na obyvateľa“. Prudko sa zvýšili úrovne „verejného dlhu“.

Znížila sa „zamestnanosť“ najmä mladých ľudí, pričom negatívny vplyv sa prejavil viac u mužov ako u žien („zamestnanosť žien“). Spomalil sa trend zvyšovania „miery zamestnanosti starších pracovníkov“. V dôsledku nahromadenia pracovných síl a zmien pracovného času sa znížila „produktivita práce“.

Na druhej strane sa zvýšili „výdavky na výskum a vývoj“, keďže viaceré krajiny zvýšili svoje výdavky v snahe podporiť oživenie hospodárstva a dlhodobejší rast. V reakcii na klesajúci dopyt sa znížila aj priemyselná výroba, ako to vidieť na príklade „produkcie toxických chemických látok“.

Zvýšenie „nezamestnanosti“ a „dlhodober nezamestnanosti“ malo sociálne dôsledky. Aj keď sa znížilo celkové

„riziko chudoby“, zvýšilo sa v prípade vekovej skupiny 25 až 49 rokov a mierne aj u osôb vo veku 18 až 24 rokov. Zvýšila sa aj „intenzita chudoby“ a počet „samovrážd“, a to najmä u mužov a u osôb v strednom veku. Okrem toho sa pravdepodobne v reakcii na problémy s hľadaním zamestnania v EÚ znížila

„hrubá miera migračného salda“. Pokiaľ ide o boj proti celosvetovej chudobe, znížilo sa „financovanie pre rozvojové krajiny“, a to skôr v dôsledku znížených tokov od súkromných darcov ako z oficiálnych zdrojov alebo mimovládnych organizácií.

Súčasne s HDP sa znížil aj dopyt po energii („konečná spotreba energie“). Táto nižšia spotreba viedla k stabilizácii „energetickej závislosti“ EÚ a tým k prerušeniu dlhodobého trendu k vyššej závislosti.

„Emisie skleníkových plynov“ a znečisťujúce „emisie do ovzdušia“, ktoré sa už znižovali, zaznamenali ešte rýchlejší pokles.

Nákladná doprava klesala rýchlejšie ako HDP (čo vidieť pod ukazovateľom „objem nákladnej dopravy ako podiel na HDP“). Spotreba energie v doprave sa napriek tomu znižovala menej ako HDP („spotreba energie v doprave ako podiel na HDP“), pravdepodobne v dôsledku pomalšieho poklesu osobnej dopravy. Rýchlejšie ako v predchádzajúcich rokoch sa znižovali „emisie skleníkových plynov z dopravy“, „emisie oxidov dusíka (NO_x) z dopravy“ a emisie tuhých častíc z dopravy. Znížil sa aj počet úmrtí na cestách, pravdepodobne z dôvodu nižšieho objemu dopravy.

Verejná reakcia na krízu a spôsob, akým sa riešila, sa premietla do poklesu „dôvery občanov v inštitúcie EÚ“ a „účasti voličov na voľbách do národných parlamentov“.

Celkovo je na základe vyššie uvedených okolností ťažké posúdiť, či sa v EÚ za posledné roky dosiahol skutočný pokrok smerom k trvalo udržateľnému rozvoju. Avšak vzhľadom na skutočnosť, že takmer polovica hlavných ukazovateľov EÚ týkajúcich sa trvalo udržateľného rozvoja sa vyvíja mierne alebo zreteľne nepriaznivým smerom, je podľa všetkého potrebné vyvinúť väčšie úsilie, aby sa Európska únia dostala na cestu smerom k trvalo udržateľnému rozvoju.